

Najważniejsze dokumenty ONZ dotyczące praw człowieka

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Powszechna deklaracja praw człowieka*, dostępny w internecie: unesco.pl [dostęp 25.05.2020 r.].
- Źródło: *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.*, dostępny w internecie: prawo.seim.gov.pl

[dostęp 25.05.2020 r.].

- Źródło: Roman Wieruszewski, *Komitet Praw Człowieka*, dostępny w internecie: ksiegarnia.beck.pl [dostęp 25.05.2020 r.].

Najważniejsze dokumenty ONZ dotyczące praw człowieka

Źródło: domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Repetitorium**”.

W tym materiale powtórzymy wiadomości z jednego z działów wiedzy o społeczeństwie. Powtórzenie opierać się będzie na zestawie ćwiczeń interaktywnych z zakresu współczesnych systemów ochrony praw człowieka i międzynarodowych systemów ochrony praw człowieka oraz pracy z tekstami źródłowymi i multimediami. W dalszej części znajdują się dokładniejsze informacje na temat tego, jak czytać polecenia oraz odpowiadać na pytania. Podpowiadamy, na co warto zwrócić uwagę.

Twoje cele

- Wymienisz i scharakteryzujesz najważniejsze dokumenty ONZ dotyczące praw człowieka.
- Przeanalizujesz typy poleceń do ćwiczeń dotyczących współczesnych systemów ochrony praw człowieka.
- Ocenisz swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

Przeczytaj

Ćwiczenia

W powtórkowych lekcjach skupimy się na części poświęconej pytaniom. Odnoszą się one do wielu różnych materiałów źródłowych (nie tylko tekstów oraz ilustracji, ale również map, tabel czy wykresów itp.). Przede wszystkim musisz dokładnie zapoznać się z materiałami źródłowymi, ale także zwrócić uwagę na polecenia. Poniżej przybliżamy, jak rozumieć polecenia w zadaniach różnego typu:

Pamiętajcie, że odpowiedź musi odnosić się do źródła – błędem jest bazowanie wyłącznie na swojej wiedzy i zignorowanie podanego źródła. Chodzi bowiem o to, aby osoba odpowiadająca na pytanie umiejętnie połączyła analizę materiału źródłowego z własną wiedzą. Nie bójcie się korzystać z posiadanych informacji i zawsze odwołujcie się do podanych źródeł. Pamiętajcie również o tym, by wczytywać się w polecenia – czasem wiedza własna nie jest potrzebna, czasem tekst to tylko inspiracja, a innym razem należy połączyć wiedzę z interpretacją tekstu.

Współczesne systemy ochrony praw człowieka. Międzynarodowe systemy ochrony praw człowieka

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Międzynarodowe systemy ochrony praw człowieka

Rola i znaczenie międzynarodowych systemów ochrony praw człowieka, stojących na straży jego praw i wolności, polegają na:

- tworzeniu standardów praw przez wypracowanie traktatów międzynarodowych w dziedzinie wolności i ochrony praw człowieka na świecie;
- tworzeniu międzynarodowych systemów ochrony praw służących do zewnętrznej kontroli wewnątrzpaństwowych systemów praw człowieka;

- ustanowieniu instytucji międzynarodowych chroniących prawa człowieka przez umożliwienie dochodzenia w sprawie o naruszenia praw, gdy instytucje krajowe nie działają prawidłowo. Międzynarodowe instytucje interweniują, gdy wszystkie krajowe możliwości zostały wyczerpane. Obowiązek składania okresowych raportów przez państwa pozwala tym instytucjom na ocenę realizacji przestrzegania określonych kategorii praw człowieka w tych krajach. Główną rolę w tym systemie odgrywa możliwość wniesienia skargi indywidualnej, zgłaszanej bezpośrednio przez osobę pokrzywdzoną.

System ochrony praw człowieka w ramach ONZ

Flaga ONZ

Źródło: domena publiczna.

Obecnie obowiązujące w ramach ONZ uregulowania prawne dotyczące praw i wolności człowieka zostały oparte na wymienionych niżej dokumentach. Większa część z nich, wraz z później przyjętymi protokołami dodatkowymi, to traktaty międzynarodowe, co oznacza, że tworzą one prawa i obowiązki dla państw-sygnatariuszy.

Prawami człowieka zajmują się też niektóre wyspecjalizowane agendy zewnętrzne ONZ, takie jak [Międzynarodowa Organizacja Pracy](#) i [UNESCO](#), tworzące dodatkowy system ochrony praw człowieka.

Najważniejsze dokumenty ONZ dotyczące praw człowieka

Dokumenty o charakterze konstytutywnym i programowym

Karta Narodów Zjednoczonych (San Francisco, 26 czerwca 1945 r.)

Jest to najważniejszy dokument prawny i podstawa działania ONZ. Jako jeden z jego głównych celów wymienia się „**przywrócenie wiary w podstawowe prawa człowieka, w godność i wartość osoby ludzkiej, w równe prawa mężczyzn i kobiet, jak również narodów dużych i małych**”. Sygnatariusze Karty wyrażają przekonanie, że prawa człowieka powinny być realizowane bez względu na rasę, płeć, religię czy język. Czuwanie nad przestrzeganiem praw człowieka zostało powierzone Radzie Gospodarczej i Społecznej ONZ.

Powszechna deklaracja praw człowieka (Paryż, 10 grudnia 1948 r.)

Została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych. Stworzyła ideowe podstawy systemu światowego ochrony praw człowieka. Jest pierwszym uznanym na arenie międzynarodowej katalogiem podstawowych praw i wolności. Deklaracja przyjęta jako rezolucja nie ma mocy zobowiązującej, wzywa tylko do poszanowania zawartych w niej praw. Katalog praw był szerszy niż ten, który gwarantowano w większości ówczesnych systemów prawa wewnętrznego w poszczególnych krajach; wpłynął na rozwój prawodawstwa krajowego w krajach europejskich, kształtował pod tym względem konstytucje nowo powstających krajów Trzeciego Świata, jak też inspirował większość kolejnych uregulowań prawnych dotyczących praw człowieka. Deklaracja mówi o „**równych i niezbywalnych prawach członków wspólnoty ludzkiej jako podstawie wolności, sprawiedliwości i pokoju światowego.**” W dokumencie zawarte są przede wszystkim prawa i wolności indywidualne oraz polityczne, wymienione są też prawa społeczno-gospodarcze.

Logo praw człowieka

Źródło: Predrag Stakić, domena publiczna.

Rozwinięciem niektórych wątków tego dokumentu było przyjęcie przez ONZ w następujących latach:

- Deklaracji praw dziecka z 1959 r.;
- Deklaracji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 1967 r.;
- Konwencji o prawach dziecka z 1989 r.;
- Deklaracji o eliminacji przemocy wobec kobiet z 1993 r.

Traktaty międzynarodowe w ramach ONZ

Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych (Nowy Jork, 1966 r.)

Prawa gwarantowane tym paktem, czyli prawa i wolności publiczne oraz wolności indywidualne, powinny być zapewnione przez państwo, które ratyfikowało dokument. Na mocy paktu powołany został Komitet Praw Człowieka.

Pierwszy protokół fakultatywny do paktu określa szczegółowo działania Komitetu Praw Człowieka, m.in. zapisano w nim wymóg poddania się kontroli Komitetu przez państwa ratyfikujące dokument. Polska ratyfikowała ten protokół w 1991 r.

Drugi protokół fakultatywny powstał w 1989 r., a wszedł w życie w 1991 r. Dotyczy on zniesienia kary śmierci.

Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych (Nowy Jork, 1966 r.)

Prawa zawarte w tym pakcie nie muszą być zagwarantowane przez ratyfikujące je państwo natychmiast, mogą być realizowane progresywnie, stopniowo, w miarę posiadanych środków. Państwo zobowiązuje się do prowadzenia określonej polityki zmierzającej do realizacji celów zawartych w tym dokumencie. Prawa te nie mogą być podstawą roszczeń indywidualnych osób. Powołany na mocy tego paktu Komitet Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych analizuje raporty państw dotyczące realizacji tego traktatu i przedkłada sprawozdania Radzie Gospodarczo-Społecznej.

Konwencje w ramach ONZ

Konwencje są dokumentami rozwijającymi prawa zapisane w innych dokumentach ONZ. Wchodzą w życie po ratyfikowaniu ich przez określoną liczbę państw i, podobnie jak pakt, obowiązują jedynie w tych państwach, które je ratyfikowały. Powołane specjalnie w tym celu komitety zajmują się badaniem przestrzegania poszczególnych praw.

Przykłady konwencji dotyczących praw człowieka:

- Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej (1965 r.);
- Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (1979 r.);
- Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (1984 r.);
- Międzynarodowa konwencja o ochronie praw wszystkich pracowników migrujących i członków ich rodzin (1990 r.);
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych (2006 r.).

Słownik

prawa człowieka

podstawowe, niezbywalne i uniwersalne prawa przysługujące człowiekowi bez względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy, pochodzenie narodowe lub społeczne, majątek, urodzenie, stan zdrowia i inne

UNESCO

(ang. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization); organizacja, której celem jest wspieranie współpracy międzynarodowej w dziedzinie kultury, sztuki i nauki; dba również o propagowanie szacunku dla praw człowieka, bez względu na kolor skóry, status społeczny i religię

Międzynarodowa Organizacja Pracy

(ang. International Labour Organization – ILO); organizacja zajmująca się problemami pracowniczymi, ograniczaniem pracy dzieci, ochroną praw pracowników, poprawą warunków do pracy i życia, tworzeniem miejsc pracy i szkoleń oraz opracowywaniem międzynarodowych standardów pracy

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i wykonaj ćwiczenie.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DPSHQdyq6>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału *Podstawowe prawa człowieka*.

Ćwiczenie 1

Rozstrzygnij, czy według Ciebie prawa człowieka są uniwersalne, czy też nie. W uzasadnieniu swojego stanowiska przedstaw trzy argumenty.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż, jakim systemem ochrony praw człowieka jest ONZ.

w ramach Unii Europejskiej

wewnątrzpaństwowym

powszechnym

Ćwiczenie 2

Wskaż zadania Rady Praw Człowieka.

reagowanie na nadzwyczajne sytuacje łamania praw człowieka

pomoc humanitarna dla najbardziej potrzebujących i ubogich

dokonywanie wszechstronnych okresowych przeglądów dotyczących wypełniania przez każde państwo zobowiązań związanych z przestrzeganiem praw człowieka

promowanie ogólnoświatowego pokoju

Ćwiczenie 3

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Karta Narodów Zjednoczonych to najważniejszy dokument prawny i podstawa działania ONZ.	☐	☐
Siedziba Komitetu Praw Człowieka znajduje się w Londynie.	☐	☐
Członkiem Komitetu Praw Człowieka może zostać osoba pełniąca służbę w administracji państwowej.	☐	☐
W zakresie kompetencji Komisji Praw Człowieka jest m.in. badanie aktów ludobójstwa i masowych zabójstw.	☐	☐

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

“ Powszechna deklaracja praw człowieka

Przeto Zgromadzenie Ogólne ogłasza uroczyście niniejszą Powszechną Deklarację Praw Człowieka jako wspólny najwyższy cel wszystkich ludów i wszystkich narodów, aby wszyscy ludzie i wszystkie organy społeczeństwa, mając stale w pamięci niniejszą Deklarację – dążyły w drodze nauczania i wychowywania do rozwijania poszanowania tych praw i wolności, i aby zapewniły za pomocą postępowych środków o zasięgu krajowym i międzynarodowym powszechne i skuteczne uznanie i stosowanie tej Deklaracji, zarówno wśród Państw Członkowskich, jak i wśród narodów zamieszkujących obszary podległe ich władzy.

Źródło: *Powszechna deklaracja praw człowieka*, dostępny w internecie: unesco.pl [dostęp 25.05.2020 r.].

Na podstawie Powszechnej deklaracji praw człowieka wyjaśnij, dlaczego nie można było składać skargi na państwo łamiące zawarte w niej prawa.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

“ Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.

Artykuł 6

1. Każda istota ludzka ma przyrodzone prawo do życia. Prawo to powinno być chronione przez ustawę. Nikt nie może być samowolnie pozbawiony życia.

Źródło: Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 25.05.2020 r.].

Rozstrzygnij, czy tak sformułowany artykuł paktu oznaczał zniesienie kary śmierci. Swoje zdanie uzasadnij, odwołując się do treści artykułu.

Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z materiałem i wykonaj ćwiczenie.

Women Join Hands – Kobiety, połączcie swoje ręce.

Źródło: Nações Unidas, domena publiczna.

Podaj pełną nazwę organu działającego przy ONZ, który zajmuje się problemami osób przedstawionych na ilustracji.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

Komitet Praw Człowieka w Genewie rozpatruje skargi na państwa – Wysokie Układające się Strony, jeśli istnieje podejrzenie, że łamią one tzw. prawa pierwszej generacji. Do Komitetu może zgłosić się każdy, kto uważa, że jego prawa zostały złamane, ale musi liczyć się z tym, że Komitet wyda jedynie zalecenie dla skarżonego państwa.

Źródło: opracowanie własne.

Podaj nazwy rodzajów praw człowieka, na łamanie których można złożyć skargę do Komitetu Praw Człowieka.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

((Roman Wieruszewski

Komitet Praw Człowieka

Komitet obraduje w trybie sesyjnym. (...) Dwie sesje odbywają się w Genewie – w lipcu i październiku w siedzibie Biura Wysokiego Komisarza ONZ do Spraw Praw Człowieka, a jedna w Nowym Jorku – w marcu. Sesje poprzedzone są tygodniowym posiedzeniem grupy roboczej do Spraw skarg indywidualnych, która powinna składać się z co najmniej 5 członków. Posiedzenia grup roboczych do spraw sprawozdań państw odbywają się obecnie w trakcie sesji.

Źródło: Roman Wieruszewski, *Komitet Praw Człowieka*, dostępny w internecie: ksiegarnia.beck.pl [dostęp 25.05.2020 r.].

Wyjaśnij, na czym polega praca komitetu w trybie sesyjnym.

Dla nauczyciela

Autor: Justyna Szymańska

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie, Wiedza o społeczeństwie 2022, Historia i teraźniejszość

Temat: Najważniejsze dokumenty ONZ dotyczące praw człowieka

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

IV. Prawa człowieka i ich ochrona.

Uczeń:

3) uzasadnia znaczenie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w kontekście Europejskiego Trybunału Praw Człowieka; przedstawia warunki, jakie muszą zaistnieć, aby rozpatrzył on skargę obywatela; analizuje wybrany wyrok tego trybunału;

6) wskazuje organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną praw człowieka i charakteryzuje działania jednej z nich.

Zakres rozszerzony

XII. Prawa człowieka i ich ochrona międzynarodowa.

Uczeń:

5) charakteryzuje system ochrony praw człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych; wykazuje różnice w ochronie praw na podstawie przepisów Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych oraz Międzynarodowego paktu praw socjalnych, gospodarczych i kulturalnych;

6) charakteryzuje system ochrony praw człowieka Unii Europejskiej (Karta praw podstawowych, działania Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich) oraz Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wymienia i charakteryzuje najważniejsze dokumenty ONZ dotyczące praw człowieka;
- analizuje typy poleceń do ćwiczeń dotyczących współczesnych systemów ochrony praw człowieka;
- ocenia swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Wprowadzenie uczniów w temat lekcji: „Najważniejsze dokumenty ONZ dotyczące praw człowieka” i omówienie celów zajęć.
2. Uczniowie na podstawie własnej wiedzy przygotowują mapę pojęć dotyczącą podziału systemów ochrony praw człowieka ze względu na zasięg. Przedstawiają swoje

propozycje w trakcie burzy mózgów. Wybrana osoba zapisuje je na tablicy. Po fazie twórczej następuje weryfikacja pomysłów i powstaje ostateczna wersja mapy. Na koniec uczniowie porównują swoją mapę z mapą myśli z sekcji „Przeczytaj”.

Faza realizacyjna:

1. Podział klasy na grupy. Każda z nich opracowuje przydzielone zagadnienie:

- gr. 1 – Międzynarodowe systemy ochrony praw człowieka i system ochrony praw człowieka w ramach ONZ;
- gr. 2 – Karta Narodów Zjednoczonych;
- gr. 3 – Powszechna deklaracja praw człowieka;
- gr. 4 – Międzynarodowy pakt praw osobistych (obywatelskich) i politycznych;
- gr. 5 – Międzynarodowy pakt praw gospodarczych (ekonomicznych), socjalnych (społecznych) i kulturalnych;
- gr. 6 – Konwencje w ramach ONZ.

Uczniowie korzystają nie tylko z treści zamieszczonych w sekcji „Przeczytaj”, ale również z zasobów internetowych, poszukując dokumentów, zdjęć i nagrań.

2. Po zakończeniu pracy przedstawiciele zespołów referują treść danego zagadnienia.

Pozostali uczniowie sporządzają notatki, mogą zadawać pytania i weryfikować przedstawione informacje.

3. Uczniowie zapoznają się z treścią miniwykładu w sekcji „Film”, zapisują problemy i pytania z nim związane. Przygotowują argumenty do dyskusji nt. „Czy prawa człowieka są uniwersalne, czy też nie?”. Następnie prowadzą dyskusję, która pozwala lepiej zrozumieć poruszaną tematykę.

4. Praca z materiałem w sekcji „Sprawdź się”. Uczniowie wspólnie rozwiązują ćwiczenia, od najprostszych do najtrudniejszych. Wybrana osoba czyta po kolei polecenia. Po upływie czasu na zastanowienie się chętna osoba udziela odpowiedzi. Reszta uczniów ustosunkowuje się do niej, proponując swoje pomysły. Nauczyciel w razie potrzeby koryguje odpowiedzi, dopowiada istotne informacje, udziela uczniom informacji zwrotnej.

Faza podsumowująca:

1. Chętne/wybrane osoby dokonują podsumowania zajęć ze swojego punktu widzenia.

Praca domowa:

1. Przygotuj kilka pytań dotyczących poruszanych na zajęciach zagadnień, których możesz się spodziewać na kartkówce.

Materiały pomocnicze:

Powszechna deklaracja praw człowieka, unesco.pl.

Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., prawo.sejm.gov.pl.

Roman Wieruszewski, *Komitet Praw Człowieka*, ksiegarnia.beck.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium z sekcji „Film” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.